

ETT LITET HÄFTE OM BISYSSLOR

1. INLEDNING	2
2. LAG-, FÖRORDNINGS- OCH AVTALSTEXT OM BISYSSLOR	3
Förtroendeskadlig bisyssla	3
Arbetshindrande bisyssla	3
Konkurrensbisyssla	3
Ämnesbundna FoU-bisysslor för lärare	3
3. STOCKHOLMS UNIVERSITETS FÖRESKRIFTER OM BISYSSLOR	5
4. ALLMÄNNA RÅD OM BISYSSLOR	7
4.1 Begreppet bisyssla	7
4.2 Allmänt om bisysslor	7
4.3 Förtroendeskadlig bisyssla	7
4.4 Arbetshindrande bisyssla	9
4.5 Konkurrensbisyssla	9
4.6 Forskning eller utvecklingsarbete vid sidan om anställningen som lärare	10
4.7 Externa uppdrag	10
4.8 Arbetsgivarens skyldigheter: information, råd och besked i frågor om bisysslor	11
4.9 Arbetstagarens skyldigheter: anmälan av bisysslor	11
4.10 Påföljder m.m. vid otillåten bisyssla	12
4.11 Upplysningar till arbetstagarna om gällande regler	12
5. STÄLLNINGSTAGANDEN AV REGERINGEN OCH JK I FRÅGA OM BISYSSLOR	12
A. Beslut av regeringen	12
B. Uttalanden av JK	15

1. Inledning

Bisyssla är all verksamhet vid sidan om den anställdes arbete, som inte kan anses ligga inom privatlivets sfär. Bisysslan kan vara avlönad eller oavlönad.

Stockholms universitet lägger stor vikt vid lärares förmåga att samverka med det omgivande samhället, den s.k. tredje uppgiften, och lärare har t.o.m. en i lag reglerad rätt att inneha bisysslor. Denna reglering om lärares forsknings- och utvecklingsarbete vid sidan om anställningen - ”FoU-bisysslor” - får ses som ett uttryck för det önskvärda i att universitetslärare tar uppdrag inom sitt ämnesområde även utanför det egna lärosätet. Exempel på sådana s.k. FoU-bisysslor är rådgivning i vetenskapliga frågor eller konsultuppdrag inom ämnesområdet, exploatering i egen regi av uppfinningar inom ämnesområdet och ledamotskap i styrelse för ett bolag vars verksamhet knyter an till forskarens ämnesområde.

Bisysslan får dock inte skada allmänhetens förtroende för högskolan. Bisysslan skall hållas klart åtskild från lärarens arbete vid universitetet. För övrigt gäller för lärare samma regler och begränsningar som för övriga anställda vid universitetet.

I vissa fall kan dock en verksamhet vid sidan om en anställning som universitetslärare vara otillåten. Otillåtna bisysslor kan delas in i tre olika slag: *förtroendeskadlig*, *arbetshindrande* eller *med verksamheten konkurrerande bisyssla*.

För de ämnesanknutna bisysslorna föreligger en anmälningsskyldighet för läraren. Anmälan görs till närmaste chef. En lärare som är osäker på om en bisyssla kan räknas som otillåten bör ta upp frågan med sin chef.

Av universitetets föreskrifter framgår att cheferna ska upplysa de anställda om innebörden av gällande bestämmelser om bisysslor och ge besked till arbetstagare i fråga om bisysslor. En arbetstagare som begär det ska få skriftligt besked om en bisyssla är otillåten eller inte.

Universitet och högskolor har ålagts en särskild skyldighet att dokumentera de anmälningar som görs. Dokumentationen ska vara så upplagd att det går att följa varje lärares bisysslor.

Vissa verksamheter som bedrivs utanför Stockholms universitet anses ingå i anställningen och omfattas inte av anmälningsplikten för ämnesanknutna bisysslor. Exempel på sådana verksamheter är föreläsning eller presentation av ”paper” vid annan högskola, opponent på doktorsavhandling vid annan högskola, sakkunnig vid tillsättning av läraranställning vid annan högskola, deltagande i vetenskapliga debatter i TV, radio och tidningar och presentation av den egna forskningen vid konferens anordnad av annan än universitetet.

Blankett för anmälan av bisysslor finns på personalbyråns webbplats,

www.pb.su.se och klicka på dokument.

2. Lag-, förordnings- och avtalstext om bisysslor

Förtroendeskadlig bisyssla

7 § lagen om offentlig anställning (LOA)

En arbetstagare får inte ha någon anställning eller något uppdrag eller utöva någon verksamhet som kan rubba förtroendet för hans eller någon annan arbetstagares opartiskhet i arbetet eller som kan skada myndighetens anseende.

7 a § LOA

Arbetsgivaren skall på lämpligt sätt informera arbetstagarna om vilka slags förhållanden som kan göra en bisyssla otillåten enligt 7 §.

7 b § LOA

En arbetstagare skall på arbetsgivarens begäran lämna de uppgifter som behövs för att arbetsgivaren skall kunna bedöma arbetstagarens bisysslor.

7 c § LOA

En arbetsgivare skall besluta att en arbetstagare som har eller avser att åta sig en bisyssla som inte är förenlig med 7 § skall upphöra med eller inte åta sig bisysslan. Beslutet skall vara skriftligt och innehålla en motivering.

Arbetshindrande bisyssla

1 kap. 15 § allmänna löne- och förmånsavtalet (ALFA)

En arbetstagare är skyldig att på begäran lämna uppgift till arbetsgivaren om och i vilken omfattning han har en bisyssla. Arbetsgivaren får dock begära en sådan uppgift endast om han anser att det finns anledning till detta med hänsyn till arbetstagarens sätt att utföra sina arbetsuppgifter.

Arbetsgivaren får ålägga arbetstagaren att helt eller delvis upphöra med bisysslan om arbetsgivaren anser att den inverkar hindrande på arbetet (**arbetshindrande bisyssla**).

Konkurrensbisyssla

1 kap. 16 § ALFA

Arbetstagare vid myndigheter som bedriver affärs- eller uppdragsverksamhet får inte inneha anställning eller uppdrag hos ett företag inom området för denna verksamhet. Arbetstagaren får inte heller ha del i eller själv eller genom någon annan driva ett sådant företag och inte heller annars i förvärvssyfte utöva verksamhet som berör detta området (**konkurrensbisyssla**).

Det som sägs i första stycket gäller inte om arbetsgivaren medger något annat. Om ett sådant medgivande har lämnats, är arbetstagaren skyldig att lämna uppgift till arbetsgivaren om arten och omfattningen av konkurrensbisysslan.

(Anmärkning: Med arbetsgivaren avses här regeringen.)

Ämnesbundna FoU-bisysslor för lärare

3 kap. 7 § första stycket högskolelagen (HL)

En lärare¹ vid en högskola får vid sidan av sin tjänst inneha anställning eller uppdrag eller utöva verksamhet som avser forskning eller utvecklingsarbete inom tjänstens ämnesområde, om läraren inte därigenom skadar allmänhetens förtroende för högskolan. Sådan bisyssla skall hållas klart åtskild från lärarens tjänsteutövning.

4 kap. 31 § högskoleförordningen (HF)

Högskolorna skall på lämpligt sätt informera sina lärare om vilka bisysslor eller slag av bisysslor som inte är förenliga med 3 kap. 7 § högskolelagen (1992:1434). En högskola skall ge sina lärare råd vid bedömningen om en viss bisyssla är förenlig med den bestämmelsen. Om en lärare begär det, skall högskolan lämna skriftligt besked i en sådan fråga.

Av 7 a § lagen (1994:260) om offentlig anställning följer att en högskola på lämpligt sätt skall informera sina anställda om vilka slags förhållanden som kan göra en bisyssla otillåten enligt 7 § lagen om offentlig anställning.

4 kap. 32 § HF

En lärare är skyldig att hålla högskolan underrättad om de bisysslor som han eller hon har och som har anknytning till anställningens ämnesområde. Högskolan skall dokumentera underrättelserna. Dokumentationen skall hållas så ordnad att det fortlöpande går att följa vilka bisysslor varje lärare har.

¹ Med lärare avses här och i det följande professorer, lektorer, biträdande lektorer, adjunkter, forskarassistenter, timlärare och gästlärare.

3. Stockholms universitets föreskrifter om bisysslor

Med stöd av 18 § verksförordningen (1995:1322) föreskriver universitetet följande beträffande handläggningen av frågor om bisysslor inom Stockholms universitet.

Beträffande **förtroendeskadlig bisyssla**: Med förtroendeskadlig bisyssla avses verksamhet som kan rubba förtroendet för den anställdes egen eller någon annan anställds objektivitet eller som på annat sätt kan skada universitetets anseende. Det är inte tillåtet för en arbetstagare att som bisyssla utöva en verksamhet så att det äventyrar tilltron till forskningens objektivitet eller ger intryck av att universitetet medverkar i verksamheten, auktoriserar verksamheten eller på annat sätt garanterar innehållet i densamma. Universitetets logotyp eller annat kännetecken för universitetet får inte utan särskilt tillstånd användas i samband med någon verksamhet, som utförs som bisyssla av en arbetstagare.

Beträffande **arbetshindrande bisyssla**: För de arbetstagare som omfattas av ALFA, dvs. flertalet arbetstagare, kan arbetsgivaren begära uppgift om en arbetstagares bisysslor endast om det finns anledning till detta med hänsyn till arbetstagarens sätt att utföra sina arbetsuppgifter. Omständigheter som kan motivera en förfrågan kan vara omfattande frånvaro, otillfredsställande arbetsprestationer eller lång tidsutdräkt för att fullgöra en uppgift. Utgångspunkten bör vara vilka krav som normalt ställs på arbetstagare vid institutionen eller enheten. En bisyssla får också bedömas vara arbetshindrande om en arbetstagare hänvisar till en bisyssla som skäl för att utebli från sin arbetsplats under viss del av arbetsdagen eller om arbetstagaren avböjer viss arbetsuppgift med hänvisning till en bisyssla.

Beträffande **konkurrensbisyssla**: En arbetstagare vid universitetet får inte som bisyssla utöva en verksamhet som konkurrerar med universitetets uppdragsverksamhet. Bisysslan är således tillåten fram till den dag då universitetet bedriver sin uppdragsverksamhet. En arbetstagare som överväger att som bisyssla utöva en verksamhet, som normalt kan bedrivas av Stockholms universitet, och som önskar samråda med universitetet skall vända sig till ansvarig ledning (prefekt, enhetschef eller rektor). Om fullständig klarhet inte kan uppnås vid ett muntligt samråd och den tilltänkta bisysslans tillåtlighet, skall arbetstagaren få ett skriftligt besked från universitetet (se nedan beträffande handläggning av bisysslor).

Beträffande lärares **ämnesbundna bisysslor**: Verksamhet som avser bisyssla inom lärarens ämnesområde skall normalt anmälas, oavsett om verksamheten bedrivs i form av anställning, uppdrag eller i eget eller närståendes företag.

Beträffande **affärstransaktioner**: En bisyssla får normalt inte föranleda affärstransaktioner mellan universitetet och en arbetstagare (eller dennes företag). Om en arbetstagare likväl anser att en transaktion är motiverad, skall den undantagslöst underställas rektor för godkännande.

Beträffande **handläggning** av frågor om bisysslor: I samband med att en arbetstagare anställs vid Stockholms universitet skall chefen upplysa den nyanställde om innebörden av gällande föreskrifter och bestämmelser om bisysslor. Chefen skall även erinra de anställda om deras skyldigheter i samband med utövandet av bisysslor samt om deras möjligheter att erhålla besked från universitetet i dessa frågor. Arbetstagare som har skyldighet att anmäla bisysslor skall inge sin anmälan på en särskild blankett till närmaste chef (prefekt, enhetschef, förvaltningschef eller rektor). Respektive chef är skyldig att ge besked till en arbetstagare i fråga om bisysslor och förutsätts därvid samråda med rektor eller ledningskansliet beträffande ärenden av komplicerad eller principiell natur. Till universitetet ingivna anmälningar och andra uppgifter beträffande bisyssla skall förvaras hos respektive chef. I fråga om av universitetet givna besked i bisysslefrågor skall ett exemplar förvaras på ledningskansliet.

Vissa verksamheter som bedrivs utanför Stockholms universitet anses traditionellt ingå i anställningen och är alltså inga bisysslor. Exempel på sådana verksamheter är föreläsning

eller presentation av "paper" vid annan högskola, opponent på doktorsavhandling vid annan högskola, sakkunnig vid tillsättning av läraranställning vid annan högskola, deltagande i vetenskapliga debatter i TV, radio och tidningar och presentation av den egna forskningen vid konferens anordnad av annan än universitetet.

Dessa föreskrifter har beslutats vid rektorsföredragning den 13 juni 2002 och gäller fr.o.m. den 1 juli 2002. Genom detta beslut upphävs rektors beslut den 12 oktober 1995 om föreskrifter avseende bisysslor för anställda vid Stockholms universitet.

4. Allmänna råd om bisysslor

4.1 Begreppet bisyssla

Begreppet bisyssla är inte uttryckligen definierat i lag eller avtal, men Arbetsdomstolen (AD) har uttalat följande:

... bisysslebegreppet omfattar varjehanda sysslor vid sidan av den anställning som får anses vara en tjänstemans huvudtjänst. Även extraarbete för arbetsgivaren eller annan myndighets räkning kan vara att betrakta som en bisyssla, liksom tillfällig eller kortvarig verksamhet på fritid. Däremot träffar lagregeln inte sådan verksamhet som typiskt sett får anses höra hemma på området för den anställdes privatliv och vad därmed har omedelbart samband.

En bisyssla förutsätter inte en viss omfattning eller att det skall vara fråga om förvärvsverksamhet.

En bisyssla kan bestå i att arbetstagaren innehar en annan anställning eller ett uppdrag eller utövar annan verksamhet. Bisyslan kan vara avlönad eller oavlönad.

En universitetsanställd kan få ha uppdrag eller annat förvärvsarbete vid sidan av sin anställning utan särskilt medgivande. Bland bisysslor som normalt är tillåtna kan nämnas:

- politiska förtroendeuppdrag och andra statliga eller kommunala uppdrag
- uppdrag inom vetenskapliga sammanslutningar
- uppdrag inom personalorganisationer
- förtroendeuppdrag inom andra ideella föreningar och sammanslutningar utan samband med anställningen (t.ex. idrotts- eller bostadsrättsförening)
- tillfällig medverkan i press, radio och TV
- arbeten av enklare slag (t.ex. korrekturläsning, fastighetsskötsel, vaktmästeri)

För bedömningen av en bisyssla saknar det betydelse om den anställda bedriver sin bisyssleverksamhet i form av anställning, uppdrag eller i eget eller närståendes företag. En anställd som utövar bisysslor skall hålla dessa klart skilda från utövningen av sin anställning vid universitetet.

Arbetsgivarverket har i cirkulär 1996:A 16 gett ut allmänna råd om bisysslor.

4.2 Allmänt om bisysslor

Som framgår ovan är innebörden av begreppet bisyssla all verksamhet vid sidan om den anställdes arbete, som inte kan anses ligga inom privatlivets sfär.

Gällande lagar och avtal säger att en arbetstagare inte får ha en bisyssla som kan

- rubba förtroendet till arbetstagarens eller någon annan arbetstagares opartiskhet i arbetet eller som kan skada myndighetens anseende (**förtroendeskadlig bisyssla**)
- verka hindrande på utförandet av arbetet (**arbetshindrande bisyssla**)
- vara konkurrerande med verksamheten (**konkurrensbisyssla**)

4.3 Förtroendeskadlig bisyssla

Förbudet mot förtroendeskadlig bisyssla finns i 7 § LOA (se avsnitt 1).

Detta förbud gäller samtliga arbetstagare vid universitetet oavsett anställningens art eller omfattning. Med förtroendeskadlig bisyssla avses verksamhet som kan rubba förtroendet för den anställdes egen eller någon annan anställds objektivitet eller som kan skada universitetets anseende. En uppdragsgivare som anlitar en institution för utvecklings- och forskningsverksamhet måste t.ex. kunna lita på att den information som förmedlas till institutionen inte kommer till en konkurrents kännedom genom att en anställd vid institutionen för informationen vidare. Ett uppdrag får inte heller medföra risk för att tilltron till universitetets opartiskhet i samband med andra uppdrag påverkas.

Bland faktorer som påverkar bedömningen om en bisyssla är förtroendeskadlig eller inte kan nämnas:

- omfattningen av bisysslan
- i vilken grad bisysslan har beröring med universitetets verksamhetsområde
- nivån på arbetsuppgifterna i bisysslan (enkla eller av mer kvalificerat slag) och vilket verksamhetsinflytande den anställda har inom "Bisysseföretaget"
- den anställdes ställning inom universitetet
- antalet arbetstagare som sammanlagt är engagerade i bisysslan

Dåvarande Universitets- och högskoleämbetet uttalade följande i ett tillsynsärende angående bisysslor för en professor:

"Bedömningen kan här inte ske enbart ur arbetsgivarens synpunkt, utan måste sättas in i ett vidare perspektiv som innefattar en bedömning av tänkta effekter på allmänhetens förtroende för den fria forskningen i stort. Mycket höga krav måste ställas på forskningens objektivitet och de ordinarie professorernas roll härvidlag. Ett inte endast tillfälligt engagemang som företrädare för parts- eller intressegrupp måste i en bredare allmänhets ögon vara ägnat att rubba förtroendet för att vederbörande i sin forskar/expertroll står helt oberoende. UHÅ ställer sig därför tveksam till en sådan bisysslas lämplighet. Det är viktigt att förbudet för förtroendeskadliga bisysslor inte uppfattas som en tom formalitet, utan att rektorsämbetet gör en noggrann prövning av förekommande bisysslor ur denna aspekt."

Redan risken för att allmänhetens förtroende för en viss statlig verksamhet kan rubbas är tillräcklig för att ifrågasätta om en viss bisyssla är förtroendeskadlig eller inte. Regeringen har för sin del i ett bisysseärende gjort följande allmänna uttalande om bedömningen av en bisysslas förtroendeskadlighet:

"För att en bisyssla skall anses otillåten enligt LOA är det inte nödvändigt att förtroendet hos allmänheten verkligen rubbas. Inte heller behöver det ha inträffat något speciellt som är ägnat att sätta allmänhetens tilltro på spel. Det räcker med att förtroendet kan skadas på grund av bisysslans blotta existens."

Graden av förtroendeskadlighet kan också påverkas av det antal personer inom en institution som gemensamt har ett visst slag av bisysseengagemang. I propositionen 1985/86:11 – varigenom högskolans särskilda bisyslereglering infördes – uttalas bland annat följande:

"Också det förhållandet att ett betydande antal av lärarna vid en institution genom bisysslor har ett gemensamt ekonomiskt engagemang utanför högskoleenheten kan i vissa fall, även om inte någon av lärarna intar en ledande ställning vid institutionen, tänkas ge upphov till misstanke om att detta engagemang får påverka inriktningen av verksamheten vid institutionen. Lärarnas bisysslor bör i sådana fall vara otillåtna."

Då frågan om förtroendeskadlig bisyssla aktualiseras, skall universitetet således i varje enskilt fall göra en samlad bedömning av de omständigheter som kan ha betydelse för att bevara

allmänhetens förtroende till opartiskheten, dvs. bedöma hur stor risken är i det aktuella fallet och vilken riskgrad som kan vara försvarlig. Såväl universitetets som den enskilde arbetstagarens uppgifter skall vägas in. Risken för förtroendskadlighet bör särskilt uppmärksammas när universitetet eller den enskilda arbetstagaren

- är forskare
- har typiskt maktutövande funktioner,
- förvaltar allmän egendom,
- befattar sig med upphandlingsfrågor,
- utövar tillsyn över offentlig eller enskild verksamhet.

4.4 Arbetshindrande bisyssla

Bestämmelser om arbetshindrande bisyssla finns i 1 kap. 15 § ALFA (se avsnitt 1).

En arbetstagare får inte ha så omfattande bisysslor att han inte kan utföra sina arbetsuppgifter tillfredsställande. Det är arbetsgivaren, dvs. universitetet, som avgör var denna gräns går.

Varje bisyssla skall utföras helt utanför universitetsanställningen. Ingen bisyssla får således innebära någon nedsättning av arbetstagarens totala årsarbetstid. Även en bisyssla som uppgår till ett fåtal timmar per år kan, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, anses vara arbetshindrande. Det är därför inte möjligt – och inte heller lämpligt – att ange någon generell tidsgräns för arbetshindrande bisysslor.

Exempel på omständigheter som kan föranleda en närmare undersökning kan vara återkommande frånvaro, arbetsprestationer av låg kvalitet eller lång tidsutdräkt för att fullgöra en uppgift. Utgångspunkten bör vara vilka krav som normalt ställs på arbetstagare av berörd kategori vid institutionen eller enheten.

Ett annat exempel på en arbetshindrande bisyssla är när en lärare med hänvisning till sin bisyssla inte kan undervisa vid tidpunkter när detta är lämpligast för utbildningen, eller när läraren avböjer uppdrag inom ramen för sin anställning inom institutionen med samma motivering. Vid dessa förhållanden bör den enskilde läraren ansöka om ledighet för enskild angelägenhet. Huruvida en sådan ansökan kan beviljas avgörs av institutionsledningen med utgångspunkt i arbetsläget på institutionen, möjligheten att anskaffa en fullt kompetent ersättare etc.

4.5 Konkurrensbisyssla

Det råder förbud mot att ha en bisyssla inom en verksamhet som konkurrerar med universitetets uppdragsverksamhet. Bestämmelser om detta finns i 1 kap. 16 § ALFA (se avsnitt 1).

Universitetet bedriver uppdragsverksamhet i form av uppdragsforskning och uppdragsutbildning. Syftet med förbudet mot konkurrensbisyssla är att universitetet inte skall berövas inkomster eller verksamhet av sådant slag som skulle främja undervisningen eller forskningen vid institutionen. Förbudet innebär bland annat att en universitetsanställd inte kan bedriva forskning, utbildning eller utvecklingsarbete i "förvärvssyfte" utanför universitetet om denna verksamhet bedrivs av universitetet. Beträffande rätten för lärare att utföra s.k. ämnesbundna FoU-bisysslor, se nedan.

Med de nya möjligheter som öppnats för universitet och högskolor att bilda s.k. tjänstebolag för att stärka och förbättra forskningens kontakter med näringslivet kommer universitetets möjligheter att bedriva verksamhet att öka. En egen bisyssla inom samma eller näraliggande områden kan därför vara konkurrerande i större utsträckning än tidigare.

Förbudet mot konkurrensbisysslor gäller i den mån regeringen inte medger annat. En mycket restriktiv praxis tillämpas.

4.6 Forskning eller utvecklingsarbete vid sidan om anställningen som lärare

Det är viktigt att påpeka att lärare på universitet och högskolor enligt 3 kap. 7 § HL (se avsnitt 1), har en, jämfört med andra anställda, mer långtgående rätt att vid sidan om sin anställning utöva bisyssla när bisysslan rör forsknings- eller utvecklingsarbete inom anställningens ämnesområde (s.k. ämnesbundna FoU-bisysslor). En förutsättning är att läraren genom bisysslan inte skadar allmänhetens förtroende för universitetet eller högskolan och bisysslan hålls åtskild från lärarens arbete inom ramen för anställningen. För övriga bisysslor gäller för lärare samma regler och begränsningar som för andra anställda vid universitetet.

Vad som får anses innefattas under begreppet bisysslor med anknytning till anställningens ämnesområde är sådana uppgifter som ingår i lärarens anställning samt i övrigt kan naturligt relateras till lärarens särskilda kompetens.

Denna möjlighet för lärare att inneha bisyssla inom det egna verksamhetsområdet är således större än för universitetets övriga anställda. Bakgrunden är att statsmakterna ser positivt på högskolelärares engagemang i det omgivande samhället, såväl i näringslivet som i offentliga verksamheter. Det bör observeras, att denna vidgade möjlighet att ha bisysslor främst avser att tillgodose universitetets intresse av ökad forskningssamverkan. Inte heller lärares FoU-bisysslor får vara förtroendeskadliga, dvs. kunna rubba allmänhetens förtroende för universitetet (se nedan). Som exempel på ämnesbundna FoU-bisysslor kan nämnas:

- rådgivning i vetenskapliga frågor eller annat jämförbart konsultuppdrag inom lärarens ämnesområde
- produktion i egen regi som grundar sig på lärarens egna uppfinningar eller av läraren utvecklade produktionsmetoder
- ledamotskap i styrelse för ett bolag, vars verksamhet anknyter till lärarens ämnesområde

Bisysslor som inte kan anses utgöra ämnesbundna FoU-bisysslor, är t.ex. följande:

- uppdrag som läraren får på grund av sin allmänna – och mindre på grund av sin ämnesspecifika - kompetens
- rena undervisningsuppdrag, oavsett om de avser lärarens ämnesområde eller ej

Dessa senare bisysslor skall i stället bedömas enligt de tidigare angivna huvudreglerna.

En lärare har enligt 4 kap. 32 § HF (se avsnitt 1) en särskild skyldighet att självmant underrätta universitetet om sina bisysslor som har anknytning till anställningens ämnesområde. Universitetet skall dokumentera underrättelserna. Lärares utbildningsinsatser utanför universitetet utgör inte FoU-bisyssla, dock föreligger normalt en anmälningsskyldighet.

4.7 Externa uppdrag

Varje externt uppdrag eller annan ”främmande” verksamhet, som innebär att någon anställd normala arbetstid eller andra resurser vid universitetet tas i anspråk skall regleras genom särskild överenskommelse (”avtal”) mellan universitetet och uppdragsgivaren. Vem som företräder universitetet – institutionen eller annan instans – beror bland annat av uppdragets storlek och framgår av gällande delegationsordning. Alla ersättningar enligt ett uppdragsavtal skall gå till universitetet och inte till enskild anställd.

4.8 Arbetsgivarens skyldigheter: information, råd och besked i frågor om bisysslor

Av 7 a § LOA (se avsnitt 1) framgår att universitetet är skyldigt att ge information om vilka bisysslor som inte är tillåtna. Som framgår av författningstexten föreligger denna skyldighet endast i fråga om förtroendeskadlig bisyssla. Universitetets skyldighet att informera om otillåtna FoU-bisysslor följer av 4 kap. 31 § HF (se avsnitt 1), där det framgår att universitetet på lämpligt sätt skall informera sina lärare om vilka bisysslor eller slag av bisysslor som inte är förenliga med 3 kap. 7 § HL (se avsnitt 1). Universitetet skall ge sina lärare råd vid bedömningen om en viss bisyssla är förenlig med den bestämmelsen. Om en lärare begär det, skall universitetet lämna skriftligt besked i en sådan fråga.

Om arbetsgivaren bedömer att en anmäld bisyssla kan vara förtroendeskadlig, bör arbetsgivaren upplysa arbetstagaren om denna preliminära bedömning och samtidigt erinra arbetstagaren om hans rättighet att få besked om detta.

Av 4 kap. 32 § HF (se avsnitt 1) framgår att universitetet skall dokumentera lärarnas underrättelser om bisysslor som har anknytning till anställningens ämnesområde och även att dokumentationen skall hållas ordnad så att det fortlöpande går att följa vilka bisysslor varje lärare har. Denna dokumentation förvaras hos respektive prefekt och på rektors kansli.

4.9 Arbetstagarens skyldigheter: anmälan av bisysslor

Förtroendeskadlig bisyssla

Den enskilde arbetstagaren har ingen särskilt föreskriven anmälningskyldighet i fråga om förtroendeskadlig bisyssla. Varje arbetstagare har därför själv ett ansvar för att bedöma sina bisysslor. Universitetet har dock som arbetsgivare en bättre överblick över sin samlade verksamhet och har därigenom också bättre förutsättningar att bedöma konsekvenserna av de anställdas bisysslor. En arbetstagare har därför rätt att få ett formellt besked om universitetets uppfattning om en bisyssla. Det förutsätts också att de anställda utnyttjar sig av denna möjlighet för att undvika tveksamhet eller direkta konfliktsituationer.

Enligt 7 b § LOA (se avsnitt 1) skall en arbetstagare på arbetsgivarens begäran lämna de uppgifter som behövs för att arbetsgivaren skall kunna bedöma arbetstagarens bisysslor.

Ämnesbundna bisysslor

Lärare har enligt 4 kap. 32 § HF (se avsnitt 1) särskild anmälningskyldighet beträffande ämnesbundna bisysslor.

Själva skyldigheten att självmant redovisa ämnesbundna bisysslor är således inte begränsad till FoU-bisysslor, utan även ämnesbundna bisysslor inom utbildning skall anmälas. Anmälningskyldigheten för en lärare omfattar samtliga ämnesanknutna bisysslor, oavsett om bisysslan gäller forskning, utvecklingsarbete eller annan verksamhet som t.ex. undervisning och oavsett bisysslans omfattning och varaktighet.

Konkurrensbisyssla

Som ovan nämnts kan en arbetstagare få medgivande av regeringen att ha en konkurrensbisyssla. Arbetstagaren är då skyldig att på begäran lämna uppgift till universitetet om arten och omfattningen av denna bisyssla.

Anmälan av bisysslor

Anmälan om bisysslor skall göras på en särskild blankett och skall göras fortlöpande och lämnas till närmaste chef. (Se avsnitt 3 beträffande Handläggning.)

4.10 Påföljder m.m. vid otillåten bisyssla

Om arbetsgivaren befarar att en arbetstagare utövar en otillåten bisyssla, bör frågorna i första hand lösas genom rådgivning och samtal med arbetstagaren. Om en bisyssla är förtroendeskadlig har universitetet skyldighet att skriftligt och med motivering besluta att en arbetstagare skall upphöra med eller inte åta sig bisysslan. I det fall en arbetstagare utövar en bisyssla, som universitetet bedömer vara arbetshindrande, får universitetet ålägga arbetstagaren att helt eller delvis upphöra med bisysslan.

En arbetstagare som utövar en bisyssla i strid med LOA eller resp. kollektivavtal kan – om förseelsen inte är ringa – åläggas disciplinansvar enligt 14 § LOA. Arbetstagaren kan enligt 54 § lagen om medbestämmande i arbetslivet (MBL) även bli skadeståndsskyldig för brott mot resp. gällande kollektivavtal.

En detaljerad redogörelse för påföljdssystemet finns i Arbetsgivarverkets cirkulär 1996:A 16 angående bisysslor.

4.11 Upplysningar till arbetstagarna om gällande regler

Av Stockholms universitets föreskrifter om anställdas bisysslor (se avsnitt 3), framgår att respektive chef, i samband med att en arbetstagare anställs vid universitetet, skall upplysa den nyanställda om innebörden av gällande föreskrifter om bisysslor. Chefen skall även regelbundet (normalt årligen) erinra de anställda om deras skyldigheter i samband med utövandet av bisysslor samt om deras möjligheter att erhålla besked från universitetet i dessa frågor.

Personalbyrån kan svara på frågor om bisysslor.

Blankett för anmälan av bisysslor finns på personalbyråns webbplats,
www.pb.su.se och klicka på dokument.

5. Ställningstaganden av regeringen och JK i fråga om bisysslor

(Utdrag ur bilaga 1 till Arbetsgivarverkets cirkulär om bisysslor, 1996:A 16.)

A. Beslut av regeringen

En försöksledare vid ett universitet har uppdrag hos ett enskilt företag

Regeringen meddelade 1980 ett beslut som rörde en försöksledare vid ett universitet som hade ett uppdrag hos ett enskilt företag. Regeringen ansåg att uppdraget inte var förenligt med bestämmelserna i LOA. Av beslutet framgick följande.

I skrivelse till styrelsen för Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) hade försöksledaren X vid institutionen för lantbrukets byggnadsteknik begärt skriftligt besked huruvida hans utövande av en viss verksamhet hos Y Ventilation AB var förenligt med bestämmelsen om förbud mot s.k. förtroendeskadliga bisysslor i LOA när det gällde hans tjänst vid universitetet.

Den 18 december 1979 beslutade styrelsen för SLU dels meddela X att hans bisyssla enligt styrelsens bedömning var förtroendeskadlig och inte förenlig med tjänsten, dels ålägga X att upphöra med bisysslan (dvs. avveckla hela rörelsen) senast den 30 juni 1980.

X överklagade styrelsens beslut och yrkade att bisysslan skulle anses vara förenlig med bestämmelserna i LOA och att åläggandet att upphöra med bisysslan skulle upphävas.

Universitetsstyrelsen yttrade sig i ärendet. Av yttrandet framgick följande.

Vid institutionen för lantbrukets byggnadsteknik bedrivs bl.a. forskning rörande ventilation i djurstallar. X är en av de projektansvariga inom denna forskning. Y Ventilation AB tillverkar och försäljer ventilationsdetaljer. X äger hälften av aktierna i bolaget. Företag inom ventilationsområdet har ifrågasatt institutionens objektivitet och integritet.

Regeringen ansåg liksom styrelsen att X:s verksamhet hos bolaget inte var förenlig med LOA när det gällde hans tjänst vid SLU. Regeringen avlog därför besvären i denna del. Styrelsen hade emellertid inte haft rätt att med anledning av X:s begäran pröva frågan om X skulle upphöra med verksamheten hos bolaget och avveckla rörelsen. Regeringen undanröjde därför styrelsens beslut i denna del.

En professor och en förste forskningsingenjör vid en högskola har aktier i ett enskilt företag

Regeringen meddelade 1982 ett beslut som rörde en professor och en förste forskningsingenjör vid en högskola. Båda var engagerade i enskilda företag, som var nära knutna till den institution där de arbetade. Regeringen ansåg att deras engagemang inte var förenligt med bestämmelserna i LOA. Av beslutet framgick följande.

X innehade professuren i bearbetningsteknik vid institutionen för material- och bearbetningsteknik vid högskolan i ---. Han var även prefekt och föreståndare för avdelningen för bearbetningsteknik vid institutionen. Y var förste forskningsingenjör vid institutionen. X och Y ägde vardera en tredjedel av aktierna i A-bolaget och var ledamöter i bolagets styrelse. A-bolaget ägde hälften av aktierna i B-bolaget, i vars styrelse X var ledamot. A- och B-bolagen bedrev egen ekonomisk verksamhet inom institutionens verksamhetsområde. Institutionen hade i väsentlig omfattning bedrivit uppdragsforskning för A- och B-bolagens räkning, avseende vidareutveckling av bolagens tillverkningsmetoder och produkter.

Enligt regeringens bedömning var X:s och Y:s engagemang i bolagen inte förenliga med LOA.

En teletekniker i televerket driver ett eget företag med bl.a. försäljning av mobiltelefoner

X driver vid sidan av sin anställning som teletekniker i Televerket Radio ett företag med bl.a. försäljning av mobiltelefoner och viss annan utrustning som kan anslutas till televerkets nät.

I ett besked meddelade Televerket Radio, med ändring av ett tidigare besked, att bisysslan bedömdes som förtroendeskadlig enligt LOA och därför inte förenlig med X:s anställning i Televerket. X överklagade beslutet till televerkets huvudkontor, som avlog överklagandet. X överklagade till regeringen.

Av televerkets yttrande till regeringen framgår följande.

Televerkets affärsidé för verksamheten inom Televerket Radio är att sälja tjänster för telekommunikation baserade på radioteknik. Televerket har specialiserat sig på systemlösningar som kräver avancerad teknik, hög kvalitet och stort kunnande. Arbetet bedrivs i nära samarbete med kunder och intressenter. De fungerar snarare som partners i långsiktiga relationer än som kunder i vanlig mening. Affärsidén medför att Televerket måste vara neutralt mot återförsäljare och olika leverantörer av utrustning som kan anslutas till Televerkets nät. Detta är speciellt viktigt mot bakgrund av att Televerket inom en inte alltför avlägsen framtid får räkna med fler systemleverantörer inom bl.a. mobiltelefonområdet. För att återförsäljare och leverantörer ska välja Televerket även i fortsättningen måste Televerket

uppfattas som en tillförlitlig och neutral samarbetspartner. I en sådan situation är det olämpligt att anställda inom Televerket agerar som återförsäljare och/eller leverantörsansvariga. Anställda inom Televerket har ofta tillgång till information som inte är helt tillgänglig för övriga aktörer på marknaden. Några exempel är utbyggnadsplaner, affärsplaner, marknadsplaner, planerade tekniska förbättringar och resultat från typprovning av olika märken. Även om inte samtliga anställda har tillgång till all information kan andra återförsäljare och leveransansvariga uppfatta detta som att de anställda får konkurrensfördelar.

X driver ett eget företag som bl.a. säljer NMT-apparater. X har uppgett att verksamheten var av hobbykaraktär och endast hade en mycket liten försäljning av NMT. X räknade med att under år 1989 endast sälja ett par NMT-apparater. Televerket medgav i det läget att X:s verksamhet inte var att anse som förtroendskadlig bisyssla enligt LOA. Beskedet lämnades mot bakgrund av den ringa omfattning som verksamheten hade vid det tillfället och att Televerket inte heller hade fått några negativa reaktioner från marknaden. X underrättades om att han skulle meddela Televerket eventuella förändringar i verksamhetens inriktning, utbud och omfattning. X meddelade inte några förändringar.

Vid en kontroll av Televerkets abonnemangsregister framgick att LX hade sålt 19 NMT-apparater under 1989. Hans verksamhet har därmed fått en betydligt större omfattning än vad han tidigare beräknat. Som en jämförelse kan nämnas att andra återförsäljare inom regionen som arbetar heltid säljer c:a 50-60 NMT-apparater per år. X tar därmed en allt större marknadsandel från övriga återförsäljare och leverantörer inom regionen.

Televerket har också fått ta emot klagomål från återförsäljare och leverantörer. De hade ifrågasatt verkets neutralitet, eftersom det tillät egen personal att sälja NMT-apparater och annan utrustning.

På grund av de reaktioner som Televerket fick från marknaden ansåg sig Televerket tvunget att ändra sitt tidigare ställningstagande angående X:s verksamhet. Frågan togs upp i MBL-förhandlingar. De fackliga organisationerna hade inget att erinra mot Televerkets uppfattning.

Den verksamhet som X bedriver genom sitt företag bedöms skada Televerket så sätt som anges i LOA. Rent principiellt är bisysslan oacceptabel för Televerket som kommersiellt företag.

I sitt beslut fann regeringen att bisysslan inte var förenlig med LOA och avslag därför överklagandet.

En forskningsingenjör vid Institutet för rymdfysik (IRF) hade en egen firma för tillverkning och försäljning av elektronisk utrustning m.m.

IRF har till uppgift att bedriva och främja forskning och utvecklingsarbete samt mät- och registreringsverksamhet inom främst ämnesområdet rymdfysik. X är sedan 1970-talet anställd vid institutet och arbetar som forskningsingenjör och teknisk projektledare.

X är sedan 1979 registrerad som innehavare av en enskild firma, Integrerade mikrosystem. Firmans uppgivna verksamhet utgörs av dels tillverkning och försäljning av datorer och därtill hörande utrustning, dels konsultverksamhet inom området elektronik-dator teknik. X utgör vidare sedan år 1990 ensam styrelse i ett aktiebolag med sin hustru som styrelsesuppleant. Han hade också aktier i ett annat bolag, som sedermera försattes i konkurs.

I ett beslut lämnade institutet besked om förtroendskadlig bisyssla till X. I beskedet anförde institutet att denne vid sidan av sin anställning bedrev verksamhet vid företaget, att verksamheten hade nära anknytning till dennes arbetsuppgifter vid institutet, att bisysslan bl.a. innebar att han för företagets räkning sålt material och tjänster till institutet och konkurrerat om uppdrag samt att bisysslan rubbade förtroendet till hans opartiskhet i tjänsteutövningen

och kunde skada institutets anseende. Institutet gjorde i beslutet således bedömningen att bisysslan inte var förenlig med bestämmelsen i LOA. X överklagade beslutet till regeringen.

Under handläggningen av överklagandeärendet upplyste IRF att institutet beslutat att lämna X skriftligt besked om otillåten bisyssla trots att han inte begärt att få något sådant.

I sitt beslut angav regeringen när det gäller IRF:s handläggning följande.

”Om en myndighet finner att en anställds bisyssla är att anse som otillåten, bör myndigheten försöka åstadkomma rättelse genom samtal och rådgivning. Om rättelse inte sker kan disciplinansvar eller - i allvarliga fall – uppsägning eller avskedande bli aktuellt. En myndighet har också skyldighet att – på begäran – lämna den anstälde skriftligt besked enligt (dåvarande) 12 § anställningsförordningen huruvida en bisyssla kan vara förenlig med 7 § lagen om offentlig anställning. Ansvaret för bedömningen av om en bisyssla är tillåten vilar dock alltid på arbetstagaren själv.

Institutet har i detta fall lämnat skriftligt besked om förtroendskadlig bisyssla på sätt som anges i 12 § anställningsförordningen utan att X begärt att få ett sådant besked. Som framgår av föregående stycke borde institutet inte ha förfarit på detta sätt. Omständigheterna är dock sådana att X:s överklagande av det skriftliga beskedet bör prövas oavsett det nu anförda.”

I sin bedömning av sakfrågan anförde regeringen:

”För att en bisyssla skall anses otillåten enligt 7 § lagen om offentlig anställning är det tillräckligt att det finns en risk för att förtroendet hos allmänheten kan skadas på grund av bisysslans blotta existens. Det är alltså inte nödvändigt att förtroendet faktiskt har rubbats eller att något särskilt har inträffat som är ägnat att sätta allmänhetens tilltro på spel. Med hänsyn till den anknytning som finns mellan X:s arbetsuppgifter och den verksamhet som han har vid sidan av sin anställning delar regeringen institutets uppfattning att verksamheten kan vara förtroendskadlig och att den således inte är förenlig med 7 § lagen om offentlig anställning.”

Regeringen avslog därför överklagandet.

B. Uttalanden av JK

JK fann 1974 att chefen för försvarets brevskola hade åsidosatt bestämmelserna i nuvarande LOA genom att driva ett eget företag inom i princip samma verksamhetsområde som skolans. Försvarets brevskola hade till uppgift bl.a. att meddela korrespondensundervisning och att utveckla och framställa utbildningshjälpmedel.

JK uttalade även förvåning över att chefen för armén trots kännedom om bisysslan utan några invändningar godtagit att chefen för brevskolan innehade den.

Blankett för anmälan av bisysslor finns på Personalbyråns webbplats,

www.pb.su.se.
